

POTENCIJALI ZA RAZVOJ PLANINE GOČ KAO DESTINACIJE RURALNOG TURIZMA

Milićević Snežana¹

Đorđević Nataša²

Sažetak: *Ruralna područja predstavljaju značajan potencijal za razvoj turizma. Ruralni turizam podrazumeva boravak turista u ruralnim područjima, koji žele da ostvare kontakt sa prirodom, da upoznaju kulturu i tradiciju mesta u kome borave, ali i da učestvuju u svakodnevnim aktivnostima ruralnog stanovništva. Srbija je zemlja koja poseduje brojna sela i izvanredne potencijale za razvoj ruralnog turizma. Uprkos tome, ruralni turizam u Srbiji nedovoljno je razvijen. Odličan primer za ovakvo stanje u našoj zemlji jeste planina Goč. Turizam na planini Goč, i pored postojanja faktora atraktivnosti, nije na adekvatan način razvijen.*

Predmet ovog rada je analiza resursa za razvoj turizma na planini Goč, sa ciljem da se identifikuju ključni potencijali za razvoj ruralnog turizma. Poseban doprinos rada se ogleda u davanju smernica za budući razvoj planine Goč kao destinacije ruralnog turizma. Ruralni turizam na planini Goč mogao bi da doprinese zaštiti ruralne sredine i očuvanju prirodnog i kulturnog nasleđa, ali i da ekonomski motiviše ruralno stanovništvo da ostane na selu. Osim toga, ruralni turizam predstavljao bi značajan faktor održivog razvoja sela. Poseban akcenat u radu se stavlja na saradnju između javnog i privatnog sektora, kao ključnog faktora u razvoju ruralnog turizma.

---

¹ Fakultet za hotelijerstvo i turizam u Vrnjačkoj Banji, Vojvodanska br. 5A, Vrnjačka Banja, e-mail: snezana.milicevic@kg.ac.rs

² Fakultet za hotelijerstvo i turizam u Vrnjačkoj Banji, Vojvodanska br. 5A, Vrnjačka Banja, e-mail: djnatasha11@gmail.com

Ključne reči: *ruralni turizam / planina Goč / turistički potencijali*

UVOD

Savremeno turističko tržište karakteriše stalna inovacija turističkih proizvoda, težnja za autentičnim iskustvima i doživljajima. Poslednjih godina sve više dolazi do promena u potrebama turista: sve je veća potražnja za prirodnim, nedirnutim, ekološki čistim sredinama i sve je veći trend brige za vlastito zdravlje. Urbano stanovništvo, usled stresnog načina života i zagađene životne sredine, sve više putuje u područja sa netaknutom prirodom i sve se više okreće zdravom načinu života. Zahvaljujući ovim trendovima, ruralna područja i ruralni turizam danas postaju sve aktuelniji. Radi se o područjima koja nude očuvanu prirodu i atraktivne prirodne ambijente, hranu koja se ne proizvodi industrijski, autentične vrednosti, mogućnosti za aktivan i pasivan odmor. To su mesta gde se stanovništvo uglavnom bavi poljoprivredom. Turizam i poljoprivreda su komplementarne privredne delatnosti, što omogućava korišćenje njihovih potencijala u cilju stvaranja atraktivnog proizvoda ruralnog turizma.

Planina Goč se nalazi iznad Vrnjačke Banje i u neposrednoj blizini Kopaonika. Uprkos raznovrsnoj i bogatoj resursnoj osnovi, turizam na planini Goč nedovoljno je razvijen. Komparativnu prednost ove planine čine njeni prirodni resursi, koji predstavljaju i osnovu za razvoj ruralnog turizma. U skladu sa tim, ruralni turizam može biti značajan faktor razvoja sela ove planine u budućnosti.

Međutim, kako je turizam delatnost koja uključuje brojne aktere iz različitih privrednih grana neophodna je dobra koordinacija i od strane države i njenih institucija. Kolaboracija između javnog i privatnog sektora preduslov je koji diktira uspešnost bilo kog oblika turizma, te se javno-privatno partnerstvo vidi kao pravi put za razvoj planine Goč kao destinacije ruralnog turizma.

OSNOVNA OBELEŽJA RURALNOG TURIZMA

Ruralni turizam predstavlja značajan faktor razvoja i revitalizacije ruralnih područja. Ova područja karakterišu prirodne oblasti, koje imaju vlastite osobine: prirodni predeli, antropološka dostignuća, građevinski stilovi u arhitekturi, običaji, tradicije i jezici (Hrabovski Tomić, 2008). Rastuće interesovanje turista za boravak u ruralnim sredinama direktno je povezano sa njihovom potrebom da ostvare

kontakt sa prirodom i upoznaju kulturu i tradiciju mesta u kome borave (Milićević, Podovac i Čavlin, 2015, str. 752). *Encyclopedia of Tourism* (2000) navodi da je ruralni turizam onaj koji se zasniva na ruralnom prostoru kao osnovnom resursu (Radonjić, 2011). Ruralni turizam obuhvata ne samo odmor na selu, nego i sve ostale turističke aktivnosti u ruralnim područjima (Bjeljac i Lović, 2012, str. 9).

Glavna obeležja ruralnog prostora su (Čikić i Jovanović, 2015, str. 14):

- relativno mala gustina naseljenosti i objekata u ravnoteži sa pejzažom;
- ekonomsko iskorišćavanje prostora sa dominantnim namenama u poljoprivredi, šumarstvu i stočarstvu;
- specifičan način života stanovnika koji karakteriše pripadnost malim društvenim zajednicama i specifičan odnos prema prostoru;
- identitet i reprezentacija koji snažno konotiraju sa seljačkom kulturom.

Uzimajući u obzir opšte karakteristike turizma i karakteristike ruralnog prostora, ruralni turizam možemo definisati i kao skup aktivnosti i usluga i dodatnih sadržaja koje organizuje ruralno stanovništvo na porodičnim gazdinstvima u cilju privlačenja turista i stvaranja dodatnog prihoda (Mijatov, 2012, str. 188).

Ruralni turizam uključuje faktore atraktivnosti kao što su (World Tourism Organization 2004, str. 15):

- istorija i arheologija (manastiri, stara zdanja i slično);
- kulturno nasleđe (jezik, tradicija, muzika, ples, zanati i slično);
- prirodne atraktivnosti (atraktivni pejzaži, očuvana priroda);
- aktivan odmor (pešačenje, biciklizam, lov i slično).

RAZVOJ TURIZMA PLANINE GOČ – ANALIZA POSTOJEĆEG STANJA

Planinski masiv Goča predstavlja jednu od nižih planina Srbije, koja se nalazi južno od Zapadne Morave iznad Vrnjačke Banje, u sklopu severnokopaoničkih planina. Najviši vrh je Krnja Jela (1127 m). Teritorija planine Goč delom pripada opštini Vrnjačka Banja, od koje je udaljena 13 km, a delom području grada Kraljeva, od koga je udaljena 31 km.

Za razvoj ruralnog turizma posebno su atraktivna sela Goč i Stanišinci. U selu Stanišinci živi 391 stanovnik u 154 domaćinstava. Od objekata u selu postoje: pošta, crkva, osnovna škola, odmarališta „Beli izvor” i „Stanišinci”, dve prodavnice. U selu Goč živi 68 stanovnika u 29 domaćinstava. U njemu se nalaze dve prodavnice, Lovački dom, ski staza (Rsovac, 2008, str. 71).

Pored lociranosti u blizini jedne od najposećenijih turističkih destinacija u Srbiji, Vrnjačke Banje, osnovu za razvoj turizma na planini Goč predstavljaju bogatstvo flore i faune, klimatske predispozicije i hidrografski potencijal.

Područje planine Goč je izuzetno bogato biljnim svetom, aromatičnim i lekovitim biljem, kao i šumskim plodovima. Procenjuje se da na Goču ima 650 biljnih vrsta, od čega preko 200 lekovitih, aromatičnih i drugih korisnih vrsta (Brčeski, Čikara, Maksimović, 2010, str. 23). Na Goču je od ukupne površine atara najviše šuma, pašnjaka, livada i znatno manja površina je pod oranicama i baštama i voćnjacima, dok vinograda gotovo i da nema. Bogata flora je odlična za ispašu pčela, pa se najviše proizvodi šumski, livadski i bagremov med. Značajna grana poljoprivrede je stočarstvo. Zastupljeno je ovčarstvo, govedarstvo, svinjogojstvo i živinarstvo. Međutim, poslednjih godina usled povećane industrijalizacije i urbanizacije, stočarstvo beleži značajan pad. Ne tako davno obronci Goča su se beleli od stada ovaca, a danas je sve manje stada i čobana. Takođe, nekada je gotovo svako domaćinstvo imalo po jednog konja, dok danas samo jedno domaćinstvo koristi konja za dovoženje drva za ogrev (Kovačević, 2010).

Na Goču je izvorište mnogih potoka i rečica koje otiču prema Zapadnoj Moravi na severu i Rasini na jugu. Hidrografskoj mreži pripada i veštačko akumulaciono jezero Selište, izgrađeno na reci Zagrža, koja zahvata prostor od oko 8 ha (Rsovac, 2008, str. 82). Ovo područje predstavlja odlično mesto za izlete. Zahvaljujući bogatoj flori i fauni područje „Goč-Gvozdac“ je proglašeno za Specijalni rezervat prirode. Ovaj prostor je bogat izvorima i vrelima prirodnih i lekovitih voda, brojnim i retkim vrstama insekata i ptica. U Gvozdačkoj i Brezanskoj reci, kao i na širem prostoru Goča, živi vidra koja je Zakonom zaštićena kao prirodna retkost. Ova vrsta je indikator nezagađenosti voda (Zavod za zaštitu prirode Srbije). U pogledu faune, na području planine Goč se javljaju (Šarčević, 2008, str. 301):

- lovostajem zaštićene vrste divljači (srneća divljač, divlja svinja, zec, veverica, fazan, itd.);
- trajno zaštićene vrste (jastreb, detlić, sova, soko, itd.);

- divljač van režima zaštite (vuk, lisica, divlja mačka, svrake, vrane, tvorovi, itd.).

Na Goču postoje dva uređena lovišta: „Vrnjačka reka” (13.775 ha) i „Beli izvor“ (8.768 ha). Sama planina više poseduje prirodne resurse za razvoj turizma od antropogenih. Na teritoriji Goča i podgorine postoji par sakralnih objekata: crkva Presvete Bogorodice u Stanišincima i crkva Svetog Jovana u Vukošici, koja je jedinstvena jer pripada tipu najmanjih crkava brvnara u Srbiji (Borović Dimić, 2008, str. 524-525). Međutim, Vrnjačka Banja i njena okolina obiluju bogatim kulturno-istorijskim nasleđem: arheološki lokaliteti iz Rimskog perioda, građevinsko nasleđe s kraja XIX i početka XX veka, velelepne aristokratske vile, brojni manastiri (Studenica, Ljubostinja, Lazarica, Žiča i dr.) i ostaci srednjovekovnih gradova i utvrđenja (Ras, Maglič, Koznik i dr.).

Etnografske vrednosti postoje, ali nisu dovoljno valorizovane. One se sreće u gastronomskoj ponudi, koja je karakteristična po gočkom siru, kajmaku i rakiji, kao i proizvodima od malina i kupina. Poseban doživljaj predstavljaju ribnjaci sa gočkom pastrmkom, gde posetioci na licu mesta mogu uživati u ukusnom obroku i prelepom ambijentu nedirnute prirode.

Za razvoj ruralnog turizma od izuzetnog značaja je i očuvanje tradicionalnih zanata. Stari zanati karakteristični za ovo područje su: valjaličarstvo, proizvodnja ćumura, opanaka, štavljenje kože, čabričarstvo, pletenje. Pletenjem se još uvek bave stanovnici ovog kraja, dok su ostali zanati gotovo nestali. Valjalice su se nalazile u planinskim i potplaninskim naseljima na padinama Goča. Danas samo dve valjalice rade u toku sezone (avgust-decembar). Proizvodnjom ćumura se bave samo tri domaćinstva, a nekada ih je bilo dvanaest i to najviše u Stanišincima. Opanak je postao simbol Vrnjačke Banje zahvaljujući zanatskoj radnji za proizvodnju opanaka „Opanak“, gde je napravljen i najveći opanak na svetu. Štavljenjem kože se bavi još jedna radnja u podgorini Goča, u selu Vraneši („Kurjak“), koja prodaje krzna i lovačke trofeje (Kovačević, 2010).

Turizam na Goču nije dovoljno razvijen usled nedovoljno adekvatnih smeštajnih kapaciteta. Smeštajnu ponudu čine pretežno odmarališta: „Beli izvor“, „Cvetna dolina“, „Dobre Vode“, „Stanišinci“, Lovački dom i turističko naselje „Goč-Gvozdac“. Planinu Goč karakterišu naselja razbijenog tipa. Nekada su Goč krasile „bačije“, privremena naselja na planini, a danas su ih zamenile vikend kuće. Problem je u tome što se ove vikendice grade bez dozvole, što inicira komunalne probleme. Vikendice i planinske kuće, pored seoskih domaćinstva trebalo bi iskoristiti za razvoj ruralnog turizma.

Na Goču su razvijeni sledeći oblici turizma (Milićević i Podovac, 2012, str. 79):

- sportsko-rekreativni;
- omladinski/đački;
- zimski;
- izletnički turizam.

Goč predstavlja idealno mesto za aktivan odmor i za pripreme sportista. U te svrhe pogodan je objekat „Beli izvor“, koji poseduje sportske terene za košarku, rukomet, odbojku, fudbal i tenis. Zimski turizam je razvijen zahvaljujući skijalištu „Goč“ koji poseduje žičaru, čija je horizontalna dužina trase 470 m, koliko su duge i dve uređene ski staze. Izletničke staze na Goču zahvataju veliki prostor Goča. U jednom delu ove zone postoje uređene staze na kojima se nalazi par restorana, pet izletničkih punktova i četiri vidikovca. Punktovi služe za prihvat turista u prirodi i imaju deo za ručavanje. Tokom leta se može kupiti domaći sir, kajmak, jaja, povrće i voće, itd. Sa vidikovaca se pružaju veličanstveni vidici ka Župi, Kopaoniku i Željnu, Zapadnoj Moravi i Gledićkim planinama (Ruđinčanin, 2008, str. 326).

Zahvaljujući nedovoljno atraktivnoj turističkoj ponudi, planina Goč ima izuzetno skromno učešće u ukupnom turističkom prometu Srbije. U 2014. godini ovu planinu je posetilo 6.985 domaćih turista, što predstavlja učešće od 1,87% od ukupnog broja turista koji su posetili planinska mesta u Srbiji. Iste godine je ostvareno 39.638 noćenja, što čini 2,8% od ukupnog broja noćenja turista na planinama u Srbiji. Zabeleženih podataka o poseti stranih turista nema (Statistički godišnjak Republike Srbije, 2015).

U cilju intenziviranja poseta stranih turista i razvoja ruralnog turizma neophodno je ustanoviti nacionalnu asocijaciju koja će biti zadužena da identifikuje mogućnosti za razvoj ruralnog turizma, koja će kreirati strategiju razvoja, raditi na promovisanju ovog vida turizma, biti podrška nosiocima usluga ruralnog turizma, edukovati, informisati, lobirati i popravljati negativan imidž Srbije (Prodanović i Mutibarić, 2011, str. 76).

SMERNICE ZA RAZVOJ RURALNOG TURIZMA NA PLANINI GOČ

Na osnovu analize postojećih prirodnih, antropogenih i receptivnih resursa može se zaključiti da planina Goč poseduje realnu osnovu za razvoj ruralnog turizma. Od posebnog značaja su sela Goč i Stanišinci. Ipak, postoje brojni problemi koji koče razvoj ruralnog turizma. Danas se ruralna područja više nego ikad pre suočavaju sa problemima kao što su: restrukturiranje poljoprivrede, depopulacija, urbanizacija, nedostatak infrastrukture i degradiranje prirodne sredine. U Srbiji seoska domaćinstva imaju važnu ulogu u razvoju ruralnog turizma. Međutim, ova domaćinstva nemaju dovoljno novca za promociju i teško se prilagođavaju savremenom tržištu, koje karakteriše moderna komunikacija i tehnologija (Dimitrovski, Todorović i Valjarević, 2012, str. 289).

Prema Master planu održivog razvoja ruralnog turizma u Srbiji, jedan od najkritičnijih nedostataka u sektoru ruralnog turizma u Srbiji jeste nedostatak kvalitetnih ruralnih puteva koji povezuju različite turističke resurse. Kvalitet ovih puteva je ispod međunarodnih standarda kada je u pitanju ruralni turizam. Takođe, i nivo ruralnog smeštaja, kao i „hotelski i drugi smeštaj“ u Srbiji i dalje su relativno loši u ruralnim područjima sa velikim nedostatkom u smislu kvaliteta i standarda. F&B karika relativno je slaba u okviru sektora ruralnog turizma i treba je dalje ojačavati putem usmeravanja na standardizaciju i garanciju kvaliteta na međunarodnom nivou. Pored toga, postoje veliki nedostaci u razvoju dobara ruralnog turizma, kao i nedostaci u organizaciji i koordinaciji kod činilaca podrške (TOS, opštine, LTO, udruženja, turistički vodiči, itd.), kao i u informisanju turista u samoj destinaciji (Master plan održivog razvoja turizma u Srbiji, 2011, str. 40-46).

Problema ima i u poljoprivredi i preradi hrane jer je neregulisano tržište, odnosno plasman poljoprivrednih proizvoda, nizak je nivo organizovanosti i povezanosti poljoprivrednika, slaba je kontrola kvaliteta. Nepovoljna je i starosna struktura, jer u selima najviše ima starog stanovništva, a pored toga aktuelna je migracija stanovništva iz ruralnih područja u urbanizovane krajeve. Nizak je i nivo obrazovanosti poljoprivrednih proizvođača i ono što je ključno, nema ni motivacije za rad na selu (Program razvoja opštine Vrnjačka Banja, 2005).

U cilju razvoja planine Goč kao buduće destinacije ruralnog turizma dati su predloženi mera:

- organizovati programe obuke ruralnog stanovništva za uključivanje u razvoj turizma;
- značajnije investirati u komunalnu i saobraćajnu ruralnu infrastrukturu;

- izgraditi etno-komplekse, brvnare i druge autentične smeštajne objekte;
- kategorisati i registrovati seoska gazdinstva koja imaju mogućnosti za izdavanje smeštaja i pružanje pratećih usluga gostima;
- izgraditi pešačke i biciklističke staze sa odgovarajućom signalizacijom;
- razvijati edukativne programe i organizovati radionice i škole u prirodi kako bi se posetioci upoznali sa bogatim biodiverzitetom;
- organizovati turističke ture branja lekovitog bilja, koje će uključiti i upoznavanje turista sa vrstama lekovitog bilja i njihovom preradom za dalju konzumaciju;
- intenzivirati poljoprivredu, naročito stočarstvo, i omogućiti turistima učestvovanje u poljoprivrednim radovima, kako bi iskusili autentični doživljaj ruralnog prostora;
- u promovisanju treba staviti akcenat na vidru, kao simbol ove planine, koja će asocirati na nezagađenu prirodu;
- organizovati manifestacije koje će za cilj imati promovisanje etnografskog nasleđa ovog kraja (narodna nošnja, igre, pesme, gastronomija);
- sačuvati tradicionalne zanate i omogućiti turistima učestvovanje u zanatskoj proizvodnji (na primer: turisti učestvuju u zanatskoj proizvodnji suvenira);
- akcenat staviti na razvoj održivog ruralnog turizma putem saradnje između javnog i privatnog sektora.

Preduzetništvo, koje nije u dovoljnoj meri zastupljeno na Goču, može biti jedan od faktora rešavanja problema. Međutim, i za podizanje kvaliteta proizvoda ruralnog turizma, koji bi bio zasnovan na preduzetništvu i inovacijama, potrebna je aktivna uloga i zalaganje lokalne samouprave i svih subjekata u turističkom sektoru (Podovac i Milićević, 2013).

Ruralnim turizmom bave se domaćinstva i preduzeća srednjeg kapaciteta koja nemaju dovoljno finansijskih i drugih resursa da bi se samostalno probili na tržište i ostali konkurentni. Sa druge strane, lokalna administracija, po pravilu nema potrebne resurse i mogućnosti da jednostrano i individualno preuzme odgovornost za razvoj turističkog regiona. Zato je razvoj turizma nemoguć, ukoliko se ne defini-

šu partnerski okviru preduzeća u turističkoj privredi, predstavnika lokalne uprave, udruženja građanja i drugih ruralnih aktera.

Javno-privatna partnerstva u ruralnom turizmu mogu obezbediti investicije i finansijska sredstva kao i početna finansijska sredstva za razvoj turizma. Mogu podsticati tehnološke inovacije i njihovu primenu, mogu da podstiču razvoj i očuvanje resursa, da uspostavljaju standarde kvaliteta, razvijaju atrakcije, unapređuju smeštaj i saobraćajnu infrastrukturu, poboljšaju marketing i prodaju, obezbede edukativne programe i treninge (Javno-privatno partnerstvo u ruralnom turizmu, 2011, str. 49-52).

Iako ovakav tip saradnje u inostranstvu daje pozitivne efekte, u Srbiji nema slučajeva javno-privatnog partnerstva u sektoru ruralnog turizma. Primere dobre prakse javno-privatnog partnerstva u ruralnom turizmu možemo naći u zemljama Evropske unije. U Rumuniji, tačnije u selima Transilvanije, osnovana je Fondacija Mihai Eminescu, čiji je cilj da osiromašene i udaljene seoske zajednice pretvori u napredne turističke destinacije, a da se istovremeno ne naruši njihov tradicionalni način života i prelepo prirodno okruženje. Fondacija je registrovana kao humanitarni fond i deo prihoda od gostionica/pansiona u Transilvaniji stalno se koristi za finansiranje projekata u seoskim zajednicama. Uz pomoć ovog udruženja obnovljene su seoske kuće, stari bunari, kaldrme, izvedena je obuka seoskog stanovništva (Javno-privatno partnerstvo u ruralnom turizmu, 2011, str. 39).

Organizovanje ovakvih fondacija putem javno-privatnog partnerstva, bio bi odličan način za valorizaciju ruralnih turističkih potencijala planine Goč. Na primer, javni partner bi mogao da obezbedi zemljište/lokaciju i korišćenje određenih prirodnih resursa, uz svu prateću imovinsko-pravnu i tehničko-plansku dokumentaciju, kao i izgradnju neophodne infrastrukture. Privatni partner bi bio zadužen za rekonstrukciju i izgradnju smeštajnih kapaciteta, izgradnju etno kompleksa i nabavku celokupne opreme. Nakon realizacije investicije, privatni partner bi upravljao operativnim funkcionisanjem i poslovanjem izgrađenih kapaciteta. Kako na području planine Goč nije dovoljno razvijeno preduzetništvo, fondacije ovakvog tipa se mogu organizovati uz pomoć preduzetnika sa teritorije Vrnjačke Banje.

ZAKLJUČAK

Atraktivnost ruralnog prostora je polazna osnova za kreiranje turističke ponude destinacija ruralnog turizma. Na osnovu sveobuhvatne analize, može se zaključiti da planina Goč poseduje atraktivne resurse za razvoj ruralnog turizma. Ono što

donosi prednost ovoj planini jeste blizina Vrnjačke Banje, jedne od najposećenijih turističkih destinacija u Srbiji. Međutim, da bi se planina Goč pozicionirala kao destinacija ruralnog turizma, potrebno je stvoriti veću zainteresovanost kod ruralnog stanovništva i privrednih subjekata za uključivanje u razvoj ovog oblika turizma. Razvoj ruralnog turizma planine Goč treba biti zasnovan na tradicionalnim vrednostima ovog kraja, antropogenim i prirodnim bogatstvima. Turistička ponuda treba da bude autentična, da na najbolji način prezentuje bogatstvo kulture, običaja, tradicije, starih zanata, gastronomije, folklora i muzike naroda koji tu žive, kao i karakteristično graditeljsko nasleđe ovog kraja. Ponuda treba da uključi aktivan odmor i rekreativne aktivnosti, ali i mogućnosti opuštanja u prirodi, miru i tišini.

Da bi se otklonile prepreke u razvoju i ostvario prosperitet u ruralnom turizmu planine Goč, potreban je relativno dug vremenski period i mora se osmisliti niz jasnih koraka u uspostavljanju, vođenju i osnaživanju aktera koji učestvuju u njihovoj realizaciji.

U oblasti ruralnog turizma država ima značajan uticaj jer u uslovima relativno niske razvijenosti ekonomskog ambijenta, kao što je slučaj sa ruralnim zajednicama, ona mora da preuzme vodeću ulogu u poboljšanju poslovnog ambijenta, olakšavanju investiranja i razvoju infrastrukture i ljudskog kapitala. Zbog toga, jedan od najpogodnijih sistema za razvoj ruralnog turizma jeste javno-privatno partnerstvo.

POTENTIALS FOR THE DEVELOPMENT OF GOČ MOUNTAIN AS A RURAL TOURIST DESTINATION

Milicevic Snezana

Djordjevic Natasa

Abstract: *Rural areas represent a significant potential for tourism development. Rural tourism includes visits to rural areas by tourists who want to establish contact with nature, get to know the culture and the tradition of the place they stay at, and also participate in everyday activities of the rural population. Serbia is a country that has numerous villages and remarkable potentials for the deve-*

lopment of rural tourism. Despite that, rural tourism in Serbia is not developed enough. A great example for this issue in our country is the mountain of Goč. Despite the attraction factor, tourism is not adequately developed there.

The subject of this paper is the analysis of resources for tourism development on the mountain of Goč, with the aim to identify crucial potentials for rural tourism development. We will also try to give a special contribution with this paper in terms of directions for the future development of Goč as a destination of rural tourism. Rural tourism on Goč might contribute to the environment protection in rural areas and to the preservation of natural and cultural heritage, but it could also give a financial incentive for rural population to stay in their villages. Besides that, rural tourism would present a meaningful factor of sustainable village development. Special emphasis in the paper is placed on the cooperation between public and private sector, as a key factor in rural tourism development.

Key words: *rural tourism / Goč mountain / potentials for tourism development*

LITERATURA

1. Bjeljic, Ž., Lović, S. (2012). Ruralni turizam u Banatu. *Prvi stručni skup o ruralnom turizmu i održivom razvoju* (8-18), Kragujevac, Udruženje „Domaćini za seoski turizam”.
2. Borović Dimić, J. (2008). Kulturno-istorijsko nasleđe Vrnjačke Banje, U: B. Ruđinčanin, O. Topalović (ur), Vrnjačka Banja na početku 21. Veka (str. 497-529), Vrnjačka Banja, Narodna biblioteka dr Dušan Radić.
3. Brčeski, I., Čikara, D., Maksimović, A. (2010). *Lokalni Akcioni Ekološki Plan Vrnjačka Banja*, Opština Vrnjačka Banja, Regionalni centar za životnu sredinu za centralnu i istočnu Evropu.
4. Čikić, J., Jovanović, T. (2015). *Difuzija znanja i razvoj ruralnog turizma u Vojvodini*, Novi Sad, Prirodno matematički fakultet.
5. Dimitrovski, D., Todorović, A., Valjarević, A. (2012). Rural tourism and regional development: Case study of development of ruraltourisam in the region Gurža, Serbia, *Procedia Environmental Sciences*, 14, 288 – 297.
6. Hrabovski Tomić, E. (2008). *Selektivni oblici turizma*, Sremska Kamenica, Fakultet za uslužni biznis.
7. *Javno-privatno partnerstvo u ruralnom turizmu* (2011). Beograd, MDG Achivment Fund.

8. Kovačević, T. (2010). *Goč i podgorina*, Novi Sad, Prirodno-matematički fakultet.
9. *Master plan održivog razvoja turizma u Srbiji* (2011). MDG Achivement Fund.
10. Mijatov, M. (2012). Melenci: Potencijal za razvoj ruralnog i banjskog turizma. *Prvi stručni skup o ruralnom turizmu i održivom razvoju* (187-199), Kragujevac, Udruženje „Domaćini za seoski turizam”.
11. Milićević, S., Podovac, M. (2012). Potencijali planine Goč za razvoj ruralnog turizma. *Prvi stručni skup o ruralnom turizmu i održivom razvoju*, (75-83), Kragujevac, Udruženje „Domaćini za seoski turizam”.
12. Milićević, S., Podovac, M., Čavlin, M. (2015). Resources for development of the Rača municipality as rural tourism destination, *Ekonomika poljoprivrede*, 62(3), 751-765.
13. Podovac, M., Milićević, S. (2013). Preduzetništvo u funkciji razvoja ruralnog turizma planine Goč, *USPON 2013 Preduzetništvo kao šansa* (155-160), Valjevo, Poslovni fakultet.
14. Prodanović, R., Mutibarić, J. (2011). Selo i poljoprivreda i novi koncept integralnog ruralnog razvoja, *Ekonomija – teorija i praksa*, 4(2), 67-79.
15. *Program razvoja opštine Vrnjačka Banja 2005-2015* (2005). Beograd, Republički zavod za statistiku.
16. Radonjić, D. (2011). *Održivi razvoj ruralnog turizma*. Master rad, Beograd, Univerzitet Singidunum.
17. Rsovac, B. (2008). Naseljena mesta, U: B. Ruđinčanin, O. Topalović (ur), Vrnjačka Banja na početku 21. Veka (str. 60-71), Vrnjačka Banja, Narodna biblioteka dr Dušan Radić.
18. Ruđinčanin, B. (2008). Turizam, U: B. Ruđinčanin, O. Topalović (ur), Vrnjačka Banja na početku 21. Veka (str. 321-333), Vrnjačka Banja, Narodna biblioteka dr Dušan Radić.
19. *Rural Tourism Europe: Experience, Development and Perspectives* (2004). World Tourism Organization.
20. *Statistički godišnjak Republike Srbije* (2015). Republički zavod za statistiku (2015, decembar 26) Preuzeto sa: www.stat.gov.rs
21. Šarčević, B. (2008). Goč, šume i Zapadna Morava, U: B. Ruđinčanin, O. Topalović (ur), Vrnjačka Banja na početku 21. Veka (str. 287-303), Vrnjačka Banja, Narodna biblioteka dr Dušan Radić.
22. Zavod za zaštitu prirode Srbije (2015, decembar 25), Preuzeto sa: http://www.zzps.rs/novo/index.php?jezik=sr&strana=zastita_prirode_osrp_go-https://staro.skijanje.rs/Ski_Centri/srbija/goc_vrbanja.htm